

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра методики викладання образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та дизайну

Дяків М.В.

Кольорознавство

Програма та методичні рекомендації

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітня програма Середня освіта «Образотворче мистецтво»
Спеціальність 014 «Середня освіта»
Спеціалізація: 014.12 «Мистецтво. Образотворче мистецтво»
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Івано-Франківськ – 2024 р.

УДК 7.017.4:535.653.7]37.091.214(072)

Друкується за ухвалою Вченої ради Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, протокол №2 від 23 жовтня 2024 р.

Рецензенти:

Ірина Дундяк – професор кафедри дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Лариса Поліщук – кандидат архітектури та містобудування Інституту архітектури, будівництва та енергетики ІФНТУНГ

Дяків М. В. Кольорознавство: Програма та методичні рекомендації. Івано-Франківськ. 29 с.

©Дяків М. В.,
Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника, 2024 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
1. Програма освітнього компоненту «Кольорознавство»	6
1.1 Структура освітнього компоненту «Кольорознавство».....	6
2. Методичні рекомендації до проведення лекційних занять	8
2.1. Тематичний план лекцій.....	8
3. Методичні рекомендації до проведення практичних занять	14
3.1. Тематичний план практичної роботи.....	14
4. Методичні рекомендації до проведення самостійної роботи	19
4.1. Тематичний план самостійної роботи.....	19
5. Питання для самоконтролю	22
6. Організація і проведення освітнього компонента	23
6.1. Загальні положення щодо проведення освітнього компонента.....	23
6.2. Форми і методи контролю.....	24
7. Рекомендована література	28

Пояснювальна записка

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Кольорознавство» є наука про якості та властивості кольору, які застосовуються в різних напрямках творчої діяльності. Володіння знаннями про основні характеристики кольору допоможуть майбутнім педагогам в організації та проведенні занять з образотворчого мистецтва. Саме тому знання, отримані при вивченні курсу, знайдуть практичне застосування при опануванні профільюючих дисциплін, передбачених навчальним планом, таких як живопис, композиція, графіка, декоративно-прикладне мистецтво тощо. На етапі професійної діяльності художнє розуміння кольору сприятиме удосконаленню майстерності у різних видах мистецтва. Отож, всебічне розуміння художніх якостей та властивостей кольору є невід'ємною складовою процесу навчання студентів мистецьких спеціальностей.

Матеріал навчального курсу містить системний аналіз якостей та властивостей кольору у площинних зображеннях. Актуальним є теоретично-практичний підхід, що опирається на закони і закономірності кольорознавства. У результаті вивчення дисципліни студенти повинні займатись розробкою конкретно-теоретичних і науково-виробничих задач прикладного характеру, що визначається специфікою відповідного напрямку вищої освіти.

Вивчення навчальної дисципліни сприяє в опануванні студентами вмінь та навичок подачі кольорової композиції натурального зображення, подекуди складних колористичних систем візуальних композицій. У Законі України «Про вищу освіту» передбачено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Тому, окреслене коло питань є важливим для засвоєння та набуття практичних навичок студентами.

Основна мета запропонованого курсу полягає у вивченні теоретичних основ науки про колір, місця і ролі кольору в українському та світовому образотворчому мистецтві й застосуванні набутих знань у практичній роботі. Теоретична частина охоплює питання з історії розвитку предмету кольорознавства, а також основ кольорознавства (Світло і колір. Функції світла. Ахроматичні й хроматичні кольори. Колірний тон. Світлість. Насиченість. Спектральні та похідні кольори. Систематика кольорів. Сприймання кольору. Явище контрасту тощо.). Практичні заняття допоможуть майбутнім педагогам у формуванні естетичних смаків і уподобань дітей, а також у розвитку глибшого розуміння природи кольору, його естетичної цінності, розуміння українського національного мистецтва, що є складовою частиною світового мистецтва. Важливість кольору та його позиції у мистецтві є очевидними і для його вивчення художниками, науковцями укладені методи та принципи, розроблені теоретичні засади гармонійних кольорових поєднань, а також правила змішування кольорових відтінків. Апробацію теоретичного та практичного матеріалу доповнює

самостійна робота.

Основними **цілями** вивчення теоретичного матеріалу є наукове засвоєння, вивчення кольору з огляду на знання історії та застосування художніх характеристик кольору. Обрана методологія дисципліни полягає у практичному застосуванні кольору в системі впорядкування кольорових композицій згідно якостей та властивостей.

Теоретико-практичний матеріал спрямований на засвоєння та необхідне використання законів кольорознавства у навчально-творчій діяльності студентів при виконанні практичних завдань, в яких: виведено колір, як зображально-виражальний засіб, що підпорядкований законам (фізичним, біологічним, оптичним, психологічним, естетичним); кольору властива зображальна умовність та інформативна функція; колір - художній метод; колір - основа мистецтва живопису; колір - засіб формотворення. Завдяки запропонованим темам лекцій, практичних та самостійних завдань студенти у повному обсязі ознайомлюються з теорією кольору, де виведено основні етапи розвитку та найбільш важливі аспекти сприйняття кольору художниками та науковцями.

Відповідно до вимог освітньої програми студенти повинні:

знати:

- теоретичні відомості про історію та основи кольорознавства;
- досягнення та наукові розробки у сфері кольорознавства, як українських так і зарубіжних вчених;
- на чому базується кольорознавство, на основі яких наук (оптика, математика, фізіологія, психологія, філософія, естетика, теорія історії мистецтв, етнографія, археологія) розглядаємо колір як явище культури і художній засіб образотворчого мистецтва;
- закони та принципи кольорознавства;
- поняття: хроматичні і ахроматичні кольори, світлість, насиченість, колірний тон, систематика кольорів, колірна гармонія, контраст, асоціативна відповідність кольору і форми;

вміти :

- на практиці застосовувати теоретичні відомості. Досягнути майстерності при виконанні поставлених завдань;
- теоретично обґрунтовувати основи кольорознавства;
- систематизувати й класифікувати естетичні оцінки кольору, психологічний вплив, символіку, асоціації, гармонії кольору, а також висвітлювати особливості кольорових поєднань в образотворчому мистецтві різних регіонів України;
- виконувати поставлені викладачем завдання з кольорознавства;
- на практиці застосовувати теоретичні закони кольорознавства;
- розвивати естетичний смак при опрацюванні поставлених завдань.

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «КОЛЬОРОЗНАВСТВО»

1.1 Структура освітнього компоненту

Тематика курсу			
Тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
I семестр			
Тема 1. Теорії кольору. Кольоровий спектр, як універсальна схема подачі кольорів за якостями та властивостями.	2	-	-
Тема 2. Якості та властивості кольору. Взаємозв'язок кольору зі світлом.	2	-	-
Тема 3. Колір та його аналоги в природі та живописі. Властивості природних та штучних кольорів		4	10
Тема 4. Поділ кольору за якостями та властивостями, що визначають основні художні характеристики об'єму Композиція нюансу кольору.		2	10
Тема 5. Формотворчий аспект кольорів. Композиція контрасту кольору.		2	10
Тема 6. Поверхнево просторові якості кольору.		4	15
Тема 7. Зміст кольорової композиції. Кольорові гармонії.		4	15
Всього	4	26	60

Структура практичних занять

Назва теми	Кількість годин відведених на практичну роботу
Тема 1. Композиція кольорового спектру з поетапним розташуванням кольорів та їх відтінків згідно якостей та властивостей. Виконання завдання в хроматичній та ахроматичній гаммі.	4
Тема 2. Композиція нюансу кольору. Пошук оптимально-гармонійного нюансного поєднання.	2
Тема 3. Композиція контрасту кольору. Виконання вправ на різні види контрасту кольору.	2
Тема 4. Поверхнево просторові якості кольору. Вправи на виявлення кольорового об'єму.	4
Тема 5. Кольорові гармонії. Вправи на створення кольорових гармоній.	4
Всього	26

Структура самостійної роботи

Назва теми	Кількість годин відведених на самостійну роботу
Тема 1. Символіка кольору культури Стародавнього Єгипту. Відтворення кольорової гамми стародавніх єгипетських розписів.	10
Тема 2. Пастельні нюансні поєднання в композиції з двома кольоровими центрами.	10
Тема 3. Динаміка кольору – відтворення ефекту глибини завдяки контрастним відтінковим поєднанням.	10
Тема 4. Асоціація кольору з явищами, предметами, об'єктами живої або не живої природи.	15
Тема 5. Імітація текстури та фактури контрастом кольору.	15
Всього	60

2. Методичні рекомендації до проведення лекційних занять

2.1. Тематичний план лекцій

Тема 1. Теорії кольору. Кольоровий спектр, як універсальна схема подачі кольорів за якостями та властивостями.

Завдання: ознайомити студентів з історією появи теорій кольору, схеми кольорового кола та принципів розташування кольорів у ньому.

Атрибутування кольору та його відтінків наділене «розпізнавальними» назвами, з яких і складається система «**кольорового кола**». Кольори мають певну послідовність розташування в колі відносно довжини світлових променів, які й визначають той чи інший колір. Досконалість замкнутої системи кольорового кола полягає у розміщенні кольорів відносно теплохолодності (від теплих до холодних кольорів) та у закономірності створення нюансу та контрасту. Основним досягненням цієї системи є практичне усвідомлення значення кольорів, як засобу розпізнавання предметів і явищ.

У світовій історії існують декілька теорій кольорового спектру і було створено різні варіанти глядацької репрезентації колірних кіл, таблиць, трикутників тощо. Наприклад, в 1666 р. Ісаак Ньютон вів поняття “кола семи кольорів”, що складалось з індиго, фіолетового, синього, червоного, оранжевого, жовтого і зеленого. Усі кольори цієї схеми мають однакову насиченість та є основними у схемі подальшого кольорового творення. Форма кола у цьому випадку дала можливість розташувати кольори за довжиною світлових променів в послідовності від коротких до довгих. Складена Ньютоном схема підтверджує ряд тверджень – світлі кольори утворюються довгими світловими променями, які поверхня частково або повністю відбиває, а темні є результатом коротких світлових променів і в них переважають кольори холодної гами. Знаходження у колі кольору залежить не тільки від фізичних характеристик, а й якостей і властивостей теплохолодності, світлотності, насиченості, що взаємодіють між собою утворюючи пари допоміжних та нюансних кольорів. Наступним, хто спробував створити колірну систему, був Тобіас Мейер (1723 – 1762) запропонувавши трикутник з первинним червоним, жовтим і синім кольорами по кутах, за якими слідували вторинні і третинні кольори. Автори інших колірних кіл (Мозер Харіс, Отто Рунге) пропонували коло з 18-ма відтінками основних кольорів, що створювало сферу, в якій напроти розташовані чорний і білий кольори, а первинними залишаються червоний, синій і зелений. Альберт Мансел у схемі “дерева” (колірна сфера з 10-ма опорними точками) проілюстрував градації інтенсивності того чи іншого кольору, виявивши таким чином ще одну з багатьох властивостей кольору – насиченість. Прототипом сучасного кольорового кола є діаграма Іоганна Ітена створена в 1921 р., що є 12-кінцевою зіркою з градаціями кольору і введеними допоміжними відтінками. У всіх вище перелічених схемах споріднені принципи розміщення кольорів, виділення першочергових та похідних, а розбіжність між ними полягає у виведенні та

акцентуванні на різноманітних якостях кольору (інтенсивність, світлотність, розширений відтінковий спектр).

До трьох кольорових «китів», на які опираються інші кольори, відносять **жовтий** колір. Визначення його назви досить відносне, адже цей колір має великий відтінковий ряд (лимонний, охра золотиста, охра зелена або оливковий, випалена сіена, гірчичний, оранжевий або мандаринний тощо). Те, яким ми бачимо жовтий колір залежить від ряду факторів, наприклад, від освітлення (зміна теплохолодності, насиченості, кольорового тону), впливу оточуючих кольорів (зміна кольорового тону) і від готовності нашого сприймання бачити той чи інший колір. Інколи різні люди бачать зовсім різні відтінки одного кольору, що свідчить про неоднакове сприймання та розуміння явища, що веде до помилкового трактування форми. Встановлені стереотипи є фіксацією кольорових відтінків, до яких художник відносить той чи інший колір, зокрема серед охри виділяють таку, що наближена по кольоровому тону до зелених (оливкова), або охра, що містить значний вміст червоних (оранжева, охра червона, охра золотиста). Проте основою для цих відтінків залишається жовтий колір, який в своїй енергетичній основі сформований завдяки довгим світловим променям, містить багато життєстверджувальної енергії. Художні характеристики виявляють добре поєднання (змішування) з основними (червоним, синім) та похідними кольорами. Кадмій жовтий у сполуці з кадмієм синім утворює зелений колір, відтінок якого залежить від консистенції сполук фарб та від їхнього кольорового тону, адже не в усіх випадках отриманий зелений чистий та насичений. Для отримання дзвінкого, чистого кольору сполучають кольори однієї теплохолодності, або такі, які при змішування не дають сіруватого забарвлення. Жовтий вважається основним кольором у спектрі ще й з тієї причини, що цей кольоровий тон не можливо отримати при змішуванні інших кольорів, він є “природним матеріалом” який підтримує процес кольороутворення.

Подібними властивостями характеризується **червоний** колір, аналогів якого в природі дуже багато, з різними якостями та властивостями відтінків відповідно до теплохолодності, насиченості, кольорового тону. Цей колір добре сполучається у фарбах з основними кольорами (жовтим, синім), а також з проміжними (зеленим, фіолетовим, оранжевим) і це надає можливість пошуку нових відтінків. У результаті змішування червоних та жовтих кольорів утворюються відтінки – охра червона, персиковий, теракотовий, оранжевий, випалена сіена, шафран, золото, бронза, мідь, кіновар, амарант, алізарин тощо. Безперечною умовою утворення такого широкого спектру відтінків є використання кольорів різної інтенсивності, насиченості та кольорового тону. При сполуці червоного із зеленим можна отримати коричневий колір (шоколадний, сепію, бістр, випалену умбру, охру зелену, гірчичні відтінки).

Функція новоутворених кольорів полягає в урізноманітненні «прямих кольорів» (жовтого, червоного, синього) співвідношеннями «складних» відтінків, які продукує природа, а художники інтерпретують їх та подають під власним кутом зору. Взаємодія червоного з синім кольором виявляється у

цікавих холодних відтінках фіолетового (пурпуровий, індиго, аметист, маджента, мов, ультрамарин). За енергетичним впливом червоний колір визначають як «...активний і життєрадісний...» і асоціюється він з «...кольором вогню і крові». Цією якістю вигідно користуються митці при потребі виділити найважливіше у творі, бо йому властива дія акцентувати на собі увагу.

Третім кольором, що не отримується при змішуванні є **синій** – найбільш темний та найбільш холодний колір у порівнянні з жовтим та червоним. Від нього отримують похідні кольори методом змішуванням з жовтими та червоними, зокрема у першому варіанті – зелений (шартрез, латунь, лайм, нефрит, оливковий тощо), в суміші з червоним – фіолетовий. Отримання того чи іншого відтінку залежить від кількісного співвідношення кольорів. Наприклад для отримання фіолетового додають рівні пропорції синього і червоного, а для створення пурпурового відтінку є важливим кількісне збільшення червоного в кольоровій суміші.

Властивість теплохолодності також важлива при створенні відтінків, де домінантним є колір з теплим або більш холоднішим кольоровим тоном, що вказує на перевагу того кольору якого в суміші більше. Так, у холодному зеленому відтінку його колірна пропорція складається з більшої частини синього і значно меншої частини жовтого кольорів, на що вказує теплохолодність.

Отже, з усього вищевикладеного можна зробити висновки, що кольори та їх відтінки, які певним чином розміщені у кольоровому спектрі (протилежно розташовані навпроти один одного) взаємодіють між собою, заповнюючи між собою кольорову гаму новими відтінками.

Тема 2. Якості та властивості кольору. Взаємозв'язок кольору зі світлом.

Завдання: розкрити поняття «якостей» та «властивостей» кольору, визначити взаємозв'язок кольору та світла, провести аналіз об'єму за характеристиками кольорової поверхні.

Для передачі об'єму є важливим застосування **тону** або **світлотності** тіні, півтіні, світла, які дотичні, проте між ними є різниця. Тон – якість, що визначає той чи інший колір з його індивідуальними особливостями і передає видиму різницю з іншим кольором. Умовою виявлення тону є світлотність (різниця між темними та світлими кольорами), яка в різних кольорах з однаковою чи різною світлосилою утворює відмінні або ідентичні по тону поєднання. Наприклад, щоб зафіксувати тон світла (блакитний) і тіні (червоно-коричневі) достатньо порівняти їхні кольори, які відмінні за світлотністю. В цьому випадку тон тіні та світла є різними, але у фарбах однакових по світлоті – тони однакові.

Інтенсивність тону залежить від джерела освітлення, яке посилює або полегшує звучання темних, світлих плям на формі. Аналізуючи реальні форми за тоном художник в малюнку виявляє їхні особливості дотримуючись законів тональних співвідношень. Ефект контрастного яскравого освітлення досягається контрастом між світлом та тінню в малюнку, при розсіяному освітленні різкий перехід від світла до тіні замінюють градаціями півтонів. В живописі тон набуває

кольорового звучання та визначається як **кольоровий тон**. Кольоровий тон є результатом візуалізації кольорів з притаманними для них змінами, що спричинені дією світла та факторів навколишнього середовища і фіксуються на полотні завдяки тональним колірним співвідношенням.

Правильне користування тоном зумовлене об'ємними характеристиками тривимірних об'єктів. В навколишньому середовищі немає жодного об'єкта живої чи неживої природи без освітленої та тіньової площин, тон яких визначається низкою чинників, що впливають на об'єкти (світлом, кольором, атмосферою, навколишніми об'єктами). Різниця світла та тіні є виражальними характеристиками тону (кольорового тону) і дозволяє сприймати об'єм не торкаючись форм, а тільки спостерігаючи за ним.

З плином часу сприйняття кольору змінюється, а разом з тим відбуваються зміни у живописних системах, де вагомими стають якості **насиченості, світлотності** кольорових поверхонь, а також діють властивості **теплохолодності, чистоти, дзвінкості** кольорів. Для полотен Відродження якість насиченості кольорів порівняно з сучасними живописними творами відносна. **Насиченість** трактується як об'єктивна якість колірної плями та визначається ступенем колірності останньої. Насиченість кольору (сила кольору) означає прояв його кольорового тону. Сила кольору виявляє близькість до чистого спектрального кольору, найбільш насиченими є чисті спектральні кольори.

Наведені якості кольору (колірний тон, світлотність, насиченість) є **власними**, як такі що можна визначити і виявити в тих чи інших кольорах. До **невласних** якостей кольору відносять властивості кольору: «теплі» та «холодні», «чисті» та «брудні», «легкі» та «важкі», «глухі» та «дзвінки» та інші. За допомогою цих властивостей утворюється об'єм та створюється перспективна градація кольорів на площині.

Суть явища теплохолодності полягає у здатності кольорів змінювати дану властивість під дією їх змішування між собою з помітною різницею, що визначається як **теплий** чи **холодний** колір. Практично усі кольори спектру наділені «подвійною теплохолодністю», зокрема жовта фарба містить відтінки холодної лимонної та теплі – кадмії. Очевидна різниця по теплохолодності й у інших фарбах, червона при змішуванні з синіми набуває холодного фіолетового відтінку, а з додаванням до нього білил перетворюється на рожевий світлий колір.

Окрім теплохолодності кольори поділяють на «чисті» та «брудні», «легкі» та «важкі», «дзвінки» та «глухі» визначаючи ці властивості у результаті порівняння кольорових співвідношень. Спектральні кольори є найчистішими, адже від них починається процес утворення відтінків. Таким чином, чистота кольору визначається його «спектральною основою», яка втрачається у сумішах фарб. Брудні кольори являють собою, кольорові тони які наближуються за звучанням до відтінків ахроматичного ряду, що досягається в результаті багаторазового змішування фарб та має свої ступені «чистоти» (мала, середня, велика). Ступінь «чистоти» визначають градації між чистими та брудними

кольорами. Наприклад, червоний колір може виявляти обидві властивості («чистий», «брудний»), при декількох змішуваннях кольоровий тон змінюється, що веде до втрати чистоти червоного аналога. У цій властивості діє принцип контрасту (одне явище протиставлене іншому) чистих – брудних кольорів, адже без пізнання одних не можливе визначення інших. Тому «чистоту» кольорового тону можна зафіксувати у наступних парах кольорів: чистий – брудний, чистий – чистий, брудний – брудний. Зокрема при порівнянні землянистого відтінку «хакі» з «камуфляжно-зеленим» (брудний – брудний) варто виділити різну світлотність, проте їхній кольоровий тон за чистотою домішок можна віднести до середнього ступеня, в якому спектральною основою є зелений з домішками кольорів хроматичного ряду і така суміш дає на практиці колір із сіруватим тоном.

«Чисті» та «брудні» кольори – властивість, що характеризує ступінь наближення хроматичного тону до градацій ахроматичного ряду і таким чином є показником основного спектрального кольору та домішок у фарбах.

Визначення чистоти того чи іншого кольору відносна і побудована на правильному сприйнятті цього явища людиною, яка є «творцем кольору» в мистецтві. Митець сам обирає пари кольорів змішуючи їх на палітрі, так щоб при цьому виявлялись характеристики «легкості» та «важкості» кольору. Щоб краще зрозуміти принцип дії «легких» та «важких» кольорів потрібно проаналізувати декілька варіантів пар за кольоровим тоном, світлотністю, насиченістю. В хроматичних кольорах виражальною здатністю легкості буде яскравість та більше світлопоглинання (жовті, червоні, зелені), а насичені дещо приглушені відтінки синіх, фіолетових, коричневих відносять до важких кольорів. Кольоровий тон в цьому випадку є визначальним, за яким можна визначити наближення кольору до того чи іншого показника «легкості – важкості». Так, відтінок рожевого у порівнянні зі спектральним червоним у візуальному сприйнятті є значно легшим, але червоний виявляє ту ж здатність легкості у парі з кобальтом, сапфіром, ультрамарином, фіолетовим та з темними відтінками червоно-коричневих кольорів, що доводить вплив світлотності на визначення «легких» або «важких» кольорових тонів.

Між «легкими» та «важкими» кольоровими співвідношеннями встановлений своєрідний порядок, який передбачає велику світлотність, чистоту перших та яскравість, бруднуватість других, де принциповим є дія взаємовпливу таких кольорів з об'ємними формами. Площини світла є надлегкі в різноманітних предметах живої і неживої природи, від яких розходяться насиченіші градації, що значно важчі – півтіні, тіні та нейтральні, подекуди яскраві рефлекси. Отже, **властивість «легких – важких» кольорів – це характеристика сприйняття кольорового явища за відчуттям вагової категорії форми, масу якої можна зменшувати або збільшувати завдяки тону, світлотності, насиченості кольорових відтінків.**

Кольори та їх відтінковий ряд в живописі дуже різноманітний, а тому потребують ширшого розподілу властивостей у парах «дзвінких» та «глухих» кольорів. Ці характеристики в певному відношенні взаємоповторюють

властивості «чистих – брудних», «легких – важких» кольорів та визначаються в них додатковим явищем. До поняття «дзвінкий колір» можна віднести насиченість (яскравість), «чистоту», «легкість», якими визначається сприйняття подібних кольорів з найповніше вираженою енергетично-емоційною, спектральною основою. Ця властивість незмінно супроводжується використанням «глухих» кольорів з протилежними художніми характеристиками (тон наблизений до ахроматичних відтінків, «брудний», подекуди «важкий»). Особливою здатністю і разом з тим недоліком наділені «глухі» кольорові тони, вони не здатні виражати ефект глибоких перспективних площин завдяки щільній структурі сумішей. В живописі подібні явища створюються в локальних плямах тіні, падаючої тіні та в хроматичних кольорах змішаних з ахроматичними. «Дзвінкі» кольорові тони навпаки дуже «чутливо» передають колір силою насиченості, до них можна віднести жовтий, оранжевий, алізарин, лайм, нефрит, смарагд, блакитний, бірюзовий та інші. У них помітна своєрідна динаміка, яка «оживляє» зображення додаванням неповторного «свіжого» звучання цим кольорам. Таку властивість спектральні кольори набувають в процесі створення похідних відтінків, а «глухі» тони властиві сумішам де ароматичність переважає над хроматичною основою. Тому «дзвінкі» та «глухі» кольори, як результат кольороутворення є важливими у живописних палітрах художників минулого та сучасного образотворчого мистецтва. Кольори з цими властивостями акцентують композиційно важливі деталі. **Властивість «дзвінких» та «глухих» кольорів – здатність виражати насиченість та тьмяність кольорового тону, який залежить від більшого або меншого вмісту спектрального кольору.**

Якості і властивості важливі для ідентифікації хроматичних та ахроматичних кольорів. Без виявлення кольорового тону, насиченості, світлотності, теплохолодності тощо художник не усвідомив би колористичні принципи створення об'єму, перспективи, плановості, а художня творчість залишалась би на рівні формального відтворення завдяки одноколірним контурам, та площинам. Теоретично-наукова основа кольорознавства розширює методологію створення колірних гармоній. Пізнання якостей та властивостей є тим чинником, що продукує предмет або явище в кольоровому зображенні на основі реальної дійсності. Кольорознавство дозволяє володіти художнику усіма живописними знаннями про колір та грамотно розвивати індивідуальні художні ідеї.

Оцінювання результатів перевірки знань лекційного матеріалу

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати студенти за тестування		Загальна сума балів
Тема 1	Тема 2	
5	5	10

3. Методичні рекомендації до проведення практичних занять

3.1. Тематичний план практичних

Тема 1. Композиція кольорового спектру з поетапним розташуванням кольорів та їх відтінків згідно якостей та властивостей. Виконання завдання в хроматичній та ахроматичній гаммі.

Завдання

Для закріплення знань з теорії кольору та набуття практичного досвіду в роботі з кольорами та відтінками студенту пропонується розробити власну кольорову схему. Ознайомившись з прикладами кольорових кіл відомих науковців та митців, придумати власну систему подачі спектральних кольорів за якостями та властивостями. Використати знання про: хроматичні кольори – це кольори та їх відтінки, які людина розрізняє у кольоровому спектрі; ахроматичні кольори – це кольори, які відрізняються один від одного тільки за яскравістю, світлотою (усі відтінки від білого до чорного кольору). При цьому використовувати за основу схему будь якої геометричної фігури, яка б ділилась на сегменти заповнені певними кольорами та їх похідними відтінками. Використовувати як чисті так і брудні кольорові співвідношення для досягнення складної, багатовідтінкової схеми. Кольорову подачу здійснювати акварельними або гуашевими фарбами на форматі А3. Заповнення фарбою сегментів кольорової схеми проводити у відповідності до особливостей техніки виконання.

В результаті визначено основні етапи проведення практичного завдання:

1. Розробити авторську схему розташування кольорів та їх відтінків за якостями та властивостями, орієнтуючись на існуючі зразки (кола Тобіаса Маєйра, Мозера Харіса, Отто Рунге та інших).
2. Виконати завдання в хроматичному діапазоні з відображенням світлотності, насиченості, кольорового тону, теплохолодності у відповідності до творчого задуму.
3. Дотримуватись акуратності при виконання завдання фарбами, виявити складні кольорові поєднання у різновидності тонів та півтонів кольорової композиції.
4. Аналогічно виконати завдання в ахроматичній гаммі.

Рекомендована література:

1. Дудяк В. О. Занько Н. В., Сельменська З. М. *Природа кольору та його характеристики*. Львів :Укр. акад. друкарства, 2013. 208 с.
2. *Основи теорії кольору. Навчально-методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня бакалавра спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» усіх форм навчання [Електронний ресурс]/ [упоряд. Т.І. Веретільник, Л.Д. Мисник, Капітан Р.Б., Мамонов Ю.П., Манзюра О.В.]*; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2020 130 с.

Тема 2. Композиція нюансу кольору. Пошук оптимально-гармонійного нюансного поєднання.

Завдання

Досліджуючи та пізнаючи природу кольороутворення студенту важливо зрозуміти і навчитись користуватись такою характеристикою кольору як «нюанс». Нюанс розуміємо як явище, що утворюється в парах кольорів та їх відтінків споріднених за енергетичною основою якостей та властивостей і в кольорову спектрі знаходяться поруч один одного або в невеликому кроці. Тобто за основу кольоровутворення в нюансі відповідають не більше трьох основних кольорів (жовтий, помаранчевий, червоний) і їхні відтінки, які обираємо за принципом «рівнозначності» – основні зони кольорів слабкі по насиченості та не контрастують між собою по колірному тону і утримують один від одного малий інтервал. Важливо, щоб визначені кольори були однієї теплохолодності, відрізнялись за світлотністю чистотою, дзвінкістю тощо. Кольорова композиція повинна містити складні відтінкові поєднання, відображати авторську концепцію бачення нюансу.

В результаті визначено основні етапи проведення практичного завдання:

1. Розробка ескізів кольорової композиції: узгодження композиційної побудови зображення згідно ідейного задуму, визначення пари нюансних кольорів, підбір відтінків згідно вимог.
2. Виконання завдання на форматі А3 акварельними або гуашевими фарбами: перенесення ескізу на площину формату, підготовка інструментів та матеріалів, замішування фар відповідно до визначеної нюансної гами, відтворення кольорового задуму.
3. Аналіз виконаного завдання.

Рекомендована література:

1. *Кольороведення [Текст]: конспект лекцій для студентів 3 курсу зі спеціальності «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн», денної форми навчання/ уклад. В. С. Оласюк Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2014. 56 с.*
2. *Лотошинська Н. Д., Івахів О. В. Теорія кольору та кольороутворення. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 204 с.*

Тема 3. Композиція контрасту кольору. Виконання вправ на різні види контрасту кольору.

Завдання

Вивчаючи явище контрасту важливо реалізувати набуті знання в практичному завданні. **Контраст** – це протиставлення предметів або явищ, різко відмінних один від одного за тими чи іншими якостями й властивостями. Колірний контраст виявляється у видимій різниці кольорів за тоном, світлотою та насиченістю. **Види контрасту:** за світлотою (світлий – темний); за колірним тоном (допоміжні кольори); за насиченістю (насичений хроматичний і ахроматичний); за чистотою; по фактурі (матовий – глянцева); по асоціаціям (просторовий, температурний, за масштабом мас, за активністю впливу,

зближуючий, заспокійливий). Згідно визначених контрастів створити 4-6 кольорових композицій на контраст кольору. Завдання подати на форматі А3 розділивши площину на частини. В роботі використовувати складні кольорові поєднання – шляхом змішування вивести цікаві кольорові відтінки, що відповідають темі. **Колірна композиція контрасту** – є організацією кольорів стосовно логіки кольорового змісту. Основна функція кольору полягає в акцентуванні уваги глядача на основні моменти створення кольорового зображення. Обираємо кольори для завдання за принципом «субординації», коли дві або більше колірних плям, які у кольоровому спектрі знаходяться одна від одної на великих та середніх інтервалах (червоний і зелений, синій і жовтий).

В результаті визначено основні етапи проведення практичного завдання:

1. Створити кольорові ескізи на різні види контрасту.
2. Перенести малюнок ескізів на формат А3 попередньо вибравши найкращі варіанти кольорових композицій.
3. Виконати завдання в кольорі.

Рекомендована література:

1. Басанець Ю., Осипчук М. Кольоровий контраст як засіб підсилення звучання ідеї живописного твору. 217. С. 369 – 381. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8252/1/20171120_201.pdf
2. Гомирева О. Роль комплементарного контрасту кольорів у живописі: мистецтвознавчий аналіз // Українська академія мистецтв. 2023. Випуск 33. С. 125 – 133. URL: <https://195.20.96.242:5068/kvnaoma-xmlui/bitstream/handle/123456789/346/156-Текст%20статті-247-1-10-20230707.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема 4. Поверхнево просторові якості кольору. Вправи на виявлення кольорового об'єму.

Завдання

Колір є характеристикою будь-якої форми і він підсилює звучання останньої та створює певне образне ціле. Абстрактне трактування кольорового об'єму є певним формальним принципом подачі форми, що дозволяє у подальшому створювати різноманітні ефекти (динаміку, рух, статичність). **Опуклість, ввігнутість** – ознаки поверхні предметів, які ми можемо спостерігати завдяки колірному тону та освітленню. Найпомітніше ці якості виявляються на поверхнях геометричних предметів. Формування **опуклості** найлегше прослідкувати на циліндрі чи колі, де за допомогою кольору та дії світла видима сторона поділяється на рефлекси, світло, півтіні, тіні, що у сукупності створюють відчуття об'єму форми. Такий ефект досягнуто завдяки розташуванню тіні та півтіні ближче до середини сторони предмета і розташуванню по краях рефлексів, що є своєрідним перспективним скороченням кольору. **Ввігнутість** передбачає інше градаційне кольорове розрізнення, при якому тінь (насичена) та знаходиться по краях предметів, а світло формується між тіннями з поступовим півтональним переходом від світлого до темного.

Предметно-просторові якості кольорових поверхонь формуються внаслідок впливу світла, яке визначає предметний колір згідно площин світла, півтіні, тіні, рефлексу, падаючої тіні. **Світло** – це видима площа будь-якого тіла, що поглинає і відбиває найбільшу кількість світлових променів й має видиму світлотну різницю між іншими площинами. **Півтінь** – це градаційний перехід від світла до тіні, як в ахроматичній так і у хроматичній гамі кольорів. **Власна тінь** – займає площу, яка знаходиться найдалше від площини світла і поряд з рефлексом. **Падаюча тінь** – це площа, що утворюється за допомогою падаючих променів світла від предмета на площину. Падаюча тінь найбільш темна і активна по тональності. **Рефлекси** – властивості, що притаманні усім тілам у процесі взаємообміну кольорами, при якому на фігурах з освітленої чи з тіньової частини виникають невеликі площини світлих кольорових плям.

В результаті визначено основні етапи проведення практичного завдання:

1. Лінійний малюнок різноманітних об'ємних форм об'єднаних в одну композицію.
2. Визначення і зображення графічних площин (світло, півтінь, тінь, рефлекси).
3. Підбір предметного ахроматичного тону, який би відповідав постановці за насиченістю.
4. Опрацювання всіх згаданих площин у такій послідовності – від прокладання фарбами більш світлих до більш темних площин.
5. Поступове накладання однієї ахроматичної площини на іншу для досягнення потрібної насиченості та поділу від світлих до темних кольорових градацій.

Рекомендована література:

1. *Гонцій О. Б., Матвеев П. М. Рисунок. Живопис. Скульптура. Навчальний посібник. Київ: Видавець і виготовлювач ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ», 2022. 173 с., іл.*
2. *Теорія кольору [Електронний ресурс]: методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. О. Хорошевська. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 48 с.*

Тема 5. Кольорові гармонії. Вправи на створення кольорових гармоній.

Завдання

Важливою частиною вивчення кольорознавства є теорії кольорових гармоній, які визначають закони красивого поєднання кольорів та їх відтінків, згідно певної системи логіки. Поняття «кольорова гармонія» визначається дослідниками, як красиве, приємне для ока кольорове явище. Історичний розвиток мистецтва супроводжувався пошуком кольорових поєднань – найбільш споріднених з кольоровими поєднаннями, які існують у природі. Саме навколишнє середовище надає митцю кольорові відчуття, що сприймаються ним та на основі них

формується кольорова естетика. Визначення краси кольорових поєднань залежить від уміння творця відчувати взаємодоповнюючі властивості кольорів. Гармонія виникає в процесі поєднання кольорів в одній композиції, де вони знаходяться один поряд з іншим. Так виникає привабливе або відштовхуюче зорове відчуття. Користуючись системою розташування кольорів в кольоровому колі можна скласти універсальні гармонійні пари кольорових поєднань, зокрема на контрасті та нюансі. Протилежні кольори та їх відтінки створюють чимало красивих гармонійних поєднань – це пояснюється тим, що вони підсилюють звучання один одного, адже протилежні за якостями та властивостями. Менш активні по кольоровому звучанню нюансні пари. Гармонія нюансу – це гармонія світлотна, в основі якої зміна насиченості кольору або кольорів за градаціями зміни світлішого або більш темнішого кольорового тону.

Поділ гармоній відбувається згідно кількості кольорових тонів, які використовуються в зображенні, наприклад: однотонна, двотонна, багатотонна.

Розрізняють також гармонії за видами контрасту, за домінантним кольоровим центром, за динамікою та статикою енергетичної природи кольору, за поліхромією та монохромією тощо.

Тому в завданні студенту пропонується розглянути види гармоній та створити унікальні гармонійні поєднання кольорів та їх відтінків в чотирьох композиціях.

В результаті визначено основні етапи проведення практичного завдання:

1. Розробка лінійних композицій, генерування ідей.
2. Підбір кольорової гамми композицій.
3. Виконання в кольорі кольорових композицій на виявлення гармонії кольору.

Рекомендована література:

1. Веретільник, Т. І., Мисник, Л. Д., Манзюра, О. В., Капітан, Р. Б. Застосування колірних гармоній та відтворення кольору в поліграфії. Вісник Черкаського державного технологічного університету, 2018. 1(2). С. 39–44.
2. Капран О. В. Роль колірної гармонії в художньому проектуванні одягу. Актуальні питання мистецької освіти та виховання. 2018. Вип. 1 (11). С. 165–172.
3. Кольорознавство (Частина 4. Колірна гармонія) URL: <https://ocnt.com.ua/koloroznavstvo-chastyna-4-kolirna-garmoniya/>
4. Шевченко В. Е. Теорія кольору: текст лекції. Київ: Інститут журналістики, 2012. 60 с.

Оцінювання результатів практичної роботи

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати студенти за теми практичної роботи					Загальна сума балів
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	
6	6	6	6	6	30

4. Методичні рекомендації до проведення самостійної роботи

Тематичний план самостійної роботи

Тема 1. Символіка кольору культури Стародавнього Єгипту. Відтворення кольорової гамми стародавніх єгипетських розписів.

Завдання

1. Інтерпретувати зображення єгипетського розпису в кольоровій композиції. Відтворити кольорову гамму притаманну мистецтву Стародавнього Єгипту. Завдання виконати на акварельному папері формату А3 акварельними або гуашевими фарбами.

Рекомендована література:

1. Дяків М. В. *Основи кольорознавства. Самостійна робота навчальної дисципліни.* Івано-Франківськ, 2017. 23 с.

2. *Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.*

3. *Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи).* URL: <https://guc.org.ua/oholoshennia/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno/osnovy-kol-oroznavstva-metodychni-po/>

4. Прищенко С. В. *Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора А.Є. Антоновича.* Київ: ДАККіМ, 2009. 358 с. іл.

Тема 2. Пастельні нюансні поєднання в композиції з двома кольоровими центрами.

Завдання

1. Скласти композицію з геометричних фігур та виділити в ній два композиційних центри кольоровими акцентами. Використати пастельні нюансні поєднання кольорів. Завдання виконати на акварельному папері формату А3 акварельними або гуашевими фарбами.

Рекомендована література:

1. Дяків М. В. *Основи кольорознавства. Самостійна робота навчальної дисципліни.* Івано-Франківськ, 2017. 23 с.

2. *Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.*

3. *Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи)*. URL: <https://guc.org.ua/oholoshennia/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno/osnovy-kol-oroznavstva-metodychni-po/>
4. Прищенко С. В. *Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора А.Є. Антоновича*. Київ: ДАККіМ, 2009. 358 с. іл.

Тема 3. Динаміка кольору – відтворення ефекту глибини завдяки контрастним відтінковим поєднанням.

Завдання

1. У контрастній кольоровій композиції (з простих геометричних фігур) створити оптичну ілюзію глибини. Виділити зміну переходу контрастних відтінків від переднього плану до заднього. Завдання виконати на акварельному папері формату А3 акварельними або гуашевими фарбами.

Рекомендована література:

1. Дяків М. В. *Основи кольорознавства. Самостійна робота навчальної дисципліни*. Івано-Франківськ, 2017. 23 с.
2. *Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.*
3. *Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи)*. URL: <https://guc.org.ua/oholoshennia/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno/osnovy-kol-oroznavstva-metodychni-po/>
4. Прищенко С. В. *Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора А.Є. Антоновича*. Київ: ДАККіМ, 2009. 358 с. іл.

Тема 4. Асоціація кольору з явищами, предметами, об'єктами живої або не живої природи.

Завдання

1. На основі спостережень за навколишнім середовищем створити кольорову композиційну асоціацію. У формальній композиції передати зміст та характерні ознаки кольорової асоціації. Завдання виконати на акварельному папері формату А3 акварельними або гуашевими фарбами.

Рекомендована література:

1. Дяків М. В. *Основи кольорознавства. Самостійна робота навчальної дисципліни*. Івано-Франківськ, 2017. 23 с.
2. *Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження*

будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.

3. Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи). URL: <https://guc.org.ua/oholoshennia/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno/osnovy-kol-oroznavstva-metodychni-po/>

4. Прищенко С. В. Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора А.Є. Антоновича. Київ: ДАККіМ, 2009. 358 с. іл.

Тема 5. Імітація текстури та фактури контрастом кольору.

Завдання

1. В кольоровій композиції показати текстурні та фактурні ефекти градаціями контрастних кольорових співвідношень. Завдання виконати на акварельному папері формату А3 акварельними або гуашевими фарбами.

Рекомендована література:

1. Дяків М. В. Основи кольорознавства. Самостійна робота навчальної дисципліни. Івано-Франківськ, 2017. 23 с.

2. Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.

3. Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи). URL: <https://guc.org.ua/oholoshennia/navchal-no-metodychni-materialy-2/dystsypliny-profesiynoi-ta-praktychno/osnovy-kol-oroznavstva-metodychni-po/>

4. Прищенко С. В. Кольорознавство: навчальний посібник / за редакцією професора А.Є. Антоновича. Київ: ДАККіМ, 2009. 358 с. іл.

Оцінювання результатів самостійної роботи

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати студенти за теми самостійної роботи					Загальна сума балів
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	
4	4	4	4	4	20

5. Питання для самоконтролю

1. Що означає термін «композиційний центр», та яке значення він має в кольоровій композиції твору?
2. В чому полягає взаємозв'язок головного кольорового зображення з елементами композиції?
3. Якими прийомами гармонізації організують кольорові елементи зображення в композиції?
4. Які символічні кольорові поєднання характерні для мистецтва Стародавнього Єгипту?
5. Як розробити цікаву композицію на основі простих геометричних фігур (коло, квадрат, трикутник тощо), що відображала б ідею та творчий задум?
6. В чому виявляється кольорова стилістика зображення?
7. Якими способами передається колорит та акцентується глядацька увагу на кольоровому центрі роботи?
8. Для чого застосовують колористичні градації нюансних відтінків?
9. В чому полягає розробка кольорових ескізів композиції?
10. Як обрати кращий колорит роботи?
11. Що сприяє якісному виконанні кольорової композиції за відповідністю до поставленої мети?
12. Яким основним завданням повинна відповідати кольорова композиція?
13. Що повинно містити ідейне наповнення реалістичного або абстрактного зображення?
14. Колорит роботи повинен містити складні кольорові співвідношення, акцент в яких поставлений головним чином на теплохолодність. Що означає термін «теплохолодність»?
15. Як обирається сюжет для кольорової асоціації?
16. Використовуючи якості та властивості кольору, як створити збірний образ-асоціацію?
17. Відтворення кольорової гама прототипу в асоціації передбачає?
18. Як обираються геометричні фігури, які потрібно збагатити фактурними та текстурними поверхнями?
19. Як створити колористичний лад композиції за допомогою контрастних співвідношень?

6. Організація і проведення освітнього компонента

6.1. Загальні положення щодо проведення освітнього компонента

Викладання курсу та взаємодія із здобувачем вищої освіти ґрунтуються на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників: Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника; Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Зокрема згідно форм організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника визначено згідно пункту 5.1. Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу, що основними видами навчальних занять є: лекція, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, консультація. Освітній компонент «Кольорознавство» передбачає проведення лекційних та практичних занять, що входять в розрахунок аудиторних годин студента.

Лекція – основний вид навчальних занять, призначених для викладення теоретичного матеріалу. Як правило, окрема лекція є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал однієї або кількох тем навчальної дисципліни. Тематика лекцій визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача, шляхом виконання певних відповідно сформульованих завдань, закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають вмінь та навичок їх практичного застосування. Практичні заняття проводяться в аудиторіях або навчальних лабораторіях, оснащених необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою тощо. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Самостійна робота здобувача освіти (СРЗО) є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час та регулюється методичними рекомендаціями до змісту та організації самостійної роботи студентів, ухваленими Науково-методичною радою Університету. СРЗО включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу. Навчальний час, відведений на СРЗО денної форми навчання, регламентується навчальним робочим планом і повинен складати від 1/3 до 2/3 від загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення конкретної навчальної дисципліни.

6.2. Форми і методи контролю

Контроль та оцінка якості навчального процесу регламентується Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями: - «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; - «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; - «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; - «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

За рівнем контролю розрізняють: самоконтроль, кафедральний, факультетський (інститутський), ректорський. Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках з лабораторних робіт передбачаються питання для самоконтролю. Більша ефективність самоконтролю забезпечується спеціальними програмами самоконтролю та самооцінки, які є складовими частинами електронних підручників, автоматизованих навчальних курсів та тестових завдань. Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення, як правило, науково-педагогічними працівниками даної дисципліни і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю. Факультетський (інститутський), ректорський, міністерський контроль є різними рівнями зовнішнього контролю, призначеного для перевірки якості навчального процесу на кафедрах, порівняння ефективності навчання здобувачів освіти. Зовнішній контроль усіх рівнів, на відміну від кафедрального, проводиться вибірково (в окремих академічних групах), тільки письмово і, як правило, є відстроченим

контролем. В освітньому процесі використовуються такі види контролю: вхідний, поточний, підсумковий та відстрочений. Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки здобувачів вищої освіти з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмі попередньої дисципліни. Результати контролю аналізуються на засіданні кафедри та засіданні методичної комісії спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги здобувачам вищої освіти, коригування навчального процесу. Доцільно проводити вхідний контроль на першому курсі. Поточний контроль проводиться науково-педагогічними працівниками на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічними працівниками для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи. Особливим видом поточного контролю є колоквиум.

Форми контролю регулюються освітньою програмою та робочою навчальною програмою дисципліни. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Зокрема, в освітньому компоненті «Кольорознавство» поточний контроль – це перевірка виконання практичних завдань згідно встановлених термінів. Результати поточного контролю є основною інформацією при проведенні заліку і враховуються науково-педагогічними працівниками при визначенні підсумкової екзаменаційної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль забезпечує оцінку результатів навчання здобувачів вищої освіти певного освітнього рівня на проміжному або заключному етапах їх навчання. Він включає семестровий контроль і атестацію. Семестровий підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену чи заліку у терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою навчальною програмою дисципліни. У результат (оцінку) семестрового контролю можна враховувати результати неформальної освіти, які відповідають навчальній дисципліні, у порядку, передбаченому діючим Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти в Університеті.

Залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу з певної навчальної дисципліни, і складається зі зданих залікових змістових модулів, виконаних тестових завдань,

ситуаційних робіт, опрацювання завдань робочих зошитів, тематичних рефератів, лабораторних робіт тощо, передбачених робочою навчальною програмою. Семестровий контроль у формі заліку передбачає, що підсумкова оцінка (у стобальній шкалі) з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок за поточний контроль знань. Порядок та система оцінювання передбачається у робочих навчальних програмах дисципліни. Оцінки за залік у різних шкалах оцінювання мають такий вигляд: Шкали оцінювання університетська національна шкала ЄКТС 90-100 зараховано А 80-89 В 70-79 С 60-69 D 50-59 E 26-49 не зараховано FX 1-25 F

Екзамен – форма підсумкового контролю, яка передбачає перевірку розуміння здобувачем освіти теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності творчо використовувати здобуті знання та вміння, формувати власне ставлення до певної проблеми тощо. Семестровий контроль у формі екзамену може виставлятися на основі результатів роботи студента впродовж усього семестру, якщо підсумкова кількість балів з дисципліни складає мінімум 51 та максимум 100 балів.

Студент має право скласти екзамен у разі виявлення ним бажання підвищити рейтингову оцінку з навчальної дисципліни. При цьому оцінка за екзамен виставляється на основі виконаних студентом екзаменаційних завдань і вважається остаточною. Присутність студента на іспиті у день його складання є обов'язковою і не залежить від принципу нарахування підсумкової кількості балів за вивчення навчальної дисципліни. Оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти з усіх видів навчальної роботи здійснюється за стобальною шкалою і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС за схемою: Шкали оцінювання університетська національна шкала ЄКТС 90-100 відмінно А 80-89 добре В 70-79 С 60-69 задовільно D 50-59 E 26-49 незадовільно (з можливістю повторного складання) FX 1-25 незадовільно (з обов'язковим повторним курсом). Здобувач освіти вважається допущеним до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені робочою навчальною програмою.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Розподіл балів за 100-бальною шкалою

№ з/п	Критерії	Підкритерії	Бали
1.	Генерування ідеї згідно визначеного завдання. Пошук джерела натхнення. Визначення загальної концепції ідеї завдання. (20)	Невдалий ідейний задум, невизначеність концепції ведення виконання завдання.	-2 – 20
2.	Авторський підхід до створення ескізів. Втілення ідейного задуму. (20)	Відсутність авторських ідей. Робота з чужими художніми зображеннями.	-2 – 20
3.	Відповідність виконання згідно визначеного ескізу та поставленого завдання. (20)	Спотворення ескізного зображення внаслідок недотримання масштабності та колориту. Недостатня акуратність виконання роботи.	-2 – 20
4.	Виконання хроматичного або ахроматичного етапу завдання. (20)	Недостатнє опрацювання зображення методами монохромії або поліхромії. Недостатнє володіння колористичними навиками.	-2 – 20
5.	Цілісність виконання й характерність роботи (20)	Відсутність художньо - образного завершення роботи. Незавершеність виконаної роботи.	-2 – 20

7. Рекомендована література

Основна література:

1. Бойчук В.М. Практичне кольорознавство: методичні рекомендації. Луцьк: Твердиня, 2011. 30 с.
2. Басанець Ю., Осипчук М. Кольоровий контраст як засіб підсилення звучання ідеї живописного твору. 2017. С. 369–381. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/8252/1/20171120_201.pdf
3. Гомирева О. Роль комплементарного контрасту кольорів у живописі: мистецтвознавчий аналіз. *Українська академія мистецтв*. 2023. Випуск 33. С. 125–133. URL: <https://195.20.96.242:5068/kvnaoma.xmlui/bitstream/handle/123456789/346/156-Текст%20статті-247-1-10-20230707.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Гопцій О. Б., Матвеев П. М. Рисунок. Живопис. Скульптура. Навчальний посібник. Київ: Видавець і виготовлювач ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ», 2022. 173 с., іл.
5. Дудяк В. О. Занько Н. В., Сельменська З. М. Природа кольору та його характеристики. Львів: Українська академія друкарства, 2013. 208 с.
6. Життя у кольорі / Ребекка Етвуд. Пер. з англ. Юлії Максимейко. Київ: ArtHuss, 2020. 272 с.
7. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вища школа, 2002. 190 с.
8. Кольороведення [Текст]: конспект лекцій для студентів 3 курсу зі спеціальності «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн», денної форми навчання/ уклад. В. С. Оласюк Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2014. 56 с.
9. Кольорознавство. Колір у декоративно-прикладному мистецтві й дизайні: навч. посіб. Київський національний ун-т культури і мистецтв, Миколаївський філіал Київського національного ун-ту культури і мистецтв. Київ: Іліон; Миколаїв: [б.в.], 2008. 156 с.
10. Корницька Л. Кольорознавство в мистецькій освіті. *Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка*. Вип 52, том 2, 2022. С 153–158.
11. Кравець В. Й. Світлотональність у живописі. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: зб. наук. пр.* Харків: ХДАДМ, 2008. №5. С. 61–64.
12. Мигаль С.П., Татіївський П.М., Савін В.М., Кузуб І.В. Колір в предметному середовищі: Навчальний посібник. Київ: ДАКККіМ, 2004. 104 с.
13. Лотошинська Н. Д., Івахів О. В. Теорія кольору та кольороутворення. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 204 с.
14. Основи теорії кольору. Навчально-методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня бакалавра спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» усіх форм навчання [Електронний ресурс]/ [упоряд. Т.І. Веретільник, Л.Д. Мисник, Капітан Р.Б., Мамонов Ю.П., Манзюра О.В.]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2020 130 с.

15. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ: Грані-Т, 2009. 191 с.
16. Прищенко С.В. Кольорознавство: навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доповн. Київ: Видавничий дїм «Кондор», 2018. 436 с., 32 іл.
17. Прокопович Т. Основи кольорознавства: навч. посїб. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2022. 124 с.
18. Теорія кольору [Електронний ресурс]: методичні рекомендації до самостійної роботи для студентів спеціальності 186 «Видавництво та поліграфія» першого (бакалаврського) рівня / уклад. І. О. Хорошевська. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 48 с.
19. Уїльям Хогарт Про красу / [пер. з англ. Л. І. Зимовець]. Київ: Мистецтво, 1978. 223 с.
20. Шестобуз О. С. Кольорознавство: навч.-метод. посїб. Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 100 с.: табл.

Додаткова література:

1. Гаркін, П. Шляхи розвитку фахового кольорознавства в дизайні. Вісник КНУТД, 2015. №6. С. 245–251.
2. Кольороведення [Текст]: методичні вказівки для виконання самостійної роботи для студентів 3 курсу зі спеціальності 5.06010115 «Опорядження будівель і споруд та будівельний дизайн» денної форми навчання/ уклад. Т. Л Довгополік Любешів: Любешівський технічний коледж Луцького НТУ, 2016. 13 с.
3. Колір у народному та декоративно-прикладному мистецтві України. URL: Колір у декоративному мистецтві – Академія кольору – теорія: https://koloristika.in.ua0t_kdm
4. Кольорознавство: Євген Демченко про те, як працює колір. URL: <https://archive.chytomo.com/news/kolorovedennya-yevgen-demchenko-pro-te-yak-pracyuye-kolir>
5. Крижанська. О. Яким буває червоне? Мистецтво та освіта, 2001. №2. С. 22–23.
6. Кулешова С. Г. Кольорознавство: методичні вказівки до лабораторних робіт для студентів напряму підготовки «Технологія виробів легкої промисловості» (спеціалізація «Моделювання швейних виробів»). Хмельницький: ХНУ, 2015. 53с.
7. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: теоретико-методологічні основи комплексного навчання. Львів: Аверс, 2010. 496 с.
8. Федун С. І., Лепко Н. І. Образотворче мистецтво в таблицях. Словник мистецьких термінів Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2012. 48с.